

“ALISHER NAVOIY ADABIY VA ILMIY MEROSINI O‘RGANISH MASALALARI”

mauzusidagi 69-ilmiy xalqaro konferensiya materiallari

NAVOIY IJODIDA FOLKLOR UNSURLARI

Nasiba Sabirova

f.f.d.(DSc),

Maqsuda Karimova

UrDU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada buyuk mutafakkir shoir Alisher Navoiy ijodining ta'lim- tarbiya rivoji uchun muhim ahamiyatga egaligi xususida fikr yuritilgan. Xalqimiz urf-odatlari, an'analarining badiiy matn ifodasidagi o'ziga xosligi haqida tahlil bayon qilingan. Milliy tarbiya masalasida Navoiy asarlarining muhim jihatlari ochib berilgan.*

Kalit so'zlar: *Urf-odat, folklor unsurlari, maqol, afsona, mifologik obrazlar.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение творчества великого поэта-мыслителя Алишера Навои для развития образования. Анализируется своеобразие обычаев и традиций нашего народа в выражении художественного текста. Важные аспекты творчества Навои раскрыты в проблеме национального образования.*

Ключевые слова: *Традиции, элементы фольклора, пословицы, легенды, мифологические образы.*

Har bir xalqning voqelikka o‘z estetik munosabati mavjud. Bunday munosabat asotirlar, ertaklar, maqol-matallar va birinchi galda yirik hajmli epik asarlar - dostonlarda ifoda topadi. Shu ma‘noda ular faqatgina xalqning shonli o‘tmishini hikoya qiluvchi adabiy yodgorlik emas, bugungi kunda tobora globallashib borayotgan jamiyatda o‘zligini saqlab qolishning muhim omili, ertangi kun taraqqiyoti uchun tagzamin vazifasini o‘taydi. Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy ijodi xususida ham shu mulohazalarni bildirish mumkin.

Ne nazmki, o'tlug' ko'ngildan chiqordim...

Navoiyning qit'a janridagi she'rlaridan biri yuqoridagi misra bilan boshlangan. Yurak va aql yolqini aks etmagan so'zni ishq va ma'rifat fayzidan mahrum deb biladi ulug' shoir.

Majmuni o'yla, kishvarki, anglaki sathini,

Hikmat suyidin aylamisham qit'a-qit'a bog'.

Bu tafakkur kishvarida kitobxonning fikri o‘sadi, hayotga qarashi o‘zgaradi, qalbi nurlanadi, aqli teranlashadi. So‘z esa ma‘naviy qiyofa ifodasidir. Navoiy “Saddi Iskandariy” dostonida turkiy tilda asarlar yaratishni “xalq ishi” deb baholaydi va bunga o‘zini mas‘ul bilib, til ravnaqi uchun jasorat ko‘rsatishga qodir bo‘lmagan qalamkashlarga qarata, “Yaqin qilmam ish xalq sendek kishi”ni deydi. Til – xalq ruhining quyoshi. Bu quyosh yuzini hech qanday bulut va qorong‘ulik to‘smasligi kerak.

“ALISHER NAVOIY ADABIY VA ILMIY MEROSINI O‘RGANISH MASALALARI”

mauzusidagi 69-ilmiy xalqaro konferensiya materiallari

“Saddi Iskandariy”da real hayot lavhalari, tabiat manzaralari qanchalik mohirlik bilan tasvirlansa, fantastik manzralar, g‘aroyib voqealarni ham shunchalik katta san’atkorlik bilan chiziladi. Mag‘rib va Qirvon tasviri, u yerdagi voqealar, dengiz safari va ajoyibotlar shular jumlasidandir. Bunda Navoiy xalq og‘zaki ijodidan, ayniqsa, ertaklardan ilhomlangan. Dostonda realistik tasvir bilan badiiy fantaziya, ko‘pincha, bir-biri bilan uzviy bog‘lanib, chiroyli badiiy uyg‘unlikni tashkil qiladi. Shoirning badiiy mahorati shundaki, u romantik tasvirdan realistik xulosa chiqaradi. [1.505-663] Kitobxon ham bu borada, fikrimizcha, muallifning qarashlarini yoqlaydi. Masalan, ya’juj va ma’jujlarga qarshi kurash xayoliy – romantik tasvirda berilgan, biroq shoir bundan aniq xulosa chiqarib, agar kishilar ahil-ittifoq bo‘lsa, zulm va zulmat yo‘llarini to‘sa olishlari mumkinligi ko‘rsatgan. Yoki dengiz tasviri qanchalik xayoliy-fantastik taassurotlarga o‘ralgan holda berilmasin, u insonning aql-zakovati tabiat sirlarini kashf etishga qodirligiga ham ishora qiladi.

Dostoni zamirida xalqning baxt-saodati, osoyishtaligi va farovonligi uchun kurash g‘oyasi yotadi. Buyuk so‘z san’atkorining xalq og‘zaki ijodidan ilhomlanishi, uning boylıklaridan ijodiy foydalanishi dostonning badiiyatiga ijobiylik bag‘ishlaydi. Fantastik tasviriy o‘rinlarida xalq ijodi uslubidan bahramand bo‘lgan Navoiy dostonidagi “Iskandar va gado hikoyati”, “Ikki rafiq hikoyati”, “Bulbul hikoyati”, “Kabutar hikoyati” va boshqa folklor namunalari asos sifatida foydalangan. Shu bilan bir qatorda Navoiy xalq qo‘shiq-lari, maqollari va ta’birlaridan ham unumli istifoda etgan. Masalan, Iskandarning Ravshanak va Mehrnozga uylanishini tasvirlar ekan, o‘lanlarni keltiradi:

*Mug‘anniy tuzub chinga vaznida chang,
Navo chekki, hay-hay o‘lang, jon o‘lang!
Desang, senki: jonqardoshim, yor-yor!
Men aytayki: munlug‘ boshim yor-yor!*

Umuman olganda, Alisher Navoiyning asarlari qatiga yashiringan ma’nolarni o‘rganish nafaqat milliy g‘ururni shakllantirishga, balki xalq og‘zaki ijodi va yozma adabiyotning mushtarak jihatlarini kengroq bilishga ham imkon beradi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mallayev N. “O‘zbekadabiyotitarixi” Toshkent: “O‘qituvchi” – 1976, B- 663
2. Jo‘rayev M. “El desaNavoiyni” T: “Cho‘lpon” – 1991, B-159
3. Qodirov P. “Tilva el” T: “Ma’naviyat” – 2010. B-296
4. Sul-tonmurod O. “Navoiyyoshlarga” Toshkent – 2008, B-104
5. IbrohimHaqqul “ Abadiyatfarzandlari” Toshkent – 1990, B-190
6. Asadov, M. (2021). A PERFECT EXAMPLE OF ALISHER NAVOI'S POETRY. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(12), 1461-1465.

“ALISHER NAVOIY ADABIY VA ILMIY MEROSINI O‘RGANISH MASALALARI”

mauzusidagi 69-ilmiy xalqaro konferensiya materiallari

7. Maqsud, A. (2020). ANOTHER PECULIARITY IN THE COMPOSITION OF NOMAS. ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies, 9(12), 62-65.
8. Asadov, M. (2023). NAVOIY QIT“ ALARIDA “FALON” OBRAZI TALQINI. Academic research in educational sciences, 4(Conference Proceedings 1), 11-18.